

Лідзія Сямешка

Лідзія Сямешка

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы

e-mail: lidiya1408@gmail.com

ПРАГРАМА

беларуская мова як замежная ў кантэксце сучаснай культурна-філасофскай інтэрпрэтацыі мовы і кампетэнтнаснай адукацыйнай парадыгмы

Рэзюмэ

У праграме актуалізуюцца асноўныя ідэі і палажэнні кампетэнтнаснага падыходу да навучання беларускай мове іншаземцаў. Разглядаецца канцэптуальная парадыгма нацыянальнага турызму па беларускай мове як замежнай (базавыя дакументы і працэдуры, арганізацыйны і функцыянальны патэнцыял), акрэсліваюцца тэарэтычныя і прыкладныя аспекты навучання беларускай мове як замежнай з улікам сучасных лінгвакультурных метадык і камунікатыўна-кагнітыўных адукацыйных стратэгий.

Abstract

Belarusian as a foreign language in the context of modern culture-philosophical language interpretation and competence educational paradigm

The Program considers theoretical and practical issues of content and methods of teaching Belarusian language as a foreign in accordance with modern linguistic and cognitive education strategies.

Прадмова

Беларуская мова як замежная ў кантэксце сучаснай адукацыйнай парадыгмы – курс, які мае на мэце павышэнне прафесійнай культуры і метадычнага досведу выкладчыкаў беларускай мовы як замежнай за кошт актуалізацыі праблемных метадычных пытанняў катэгарыяльнага і прагматычнага характару, інавацыйных падходаў да распрацоўкі вучэбна-метадычнай літаратуры, асэнсавання беларускага культурна-аксіялагічнага складніка ў змесце навучання бела-

рускай мове як замежнай у кантэксце сучаснай культуразнаўча- і міжкультурна арыентаванай кампетэнтнаснай адукацыйнай парадыгмы.

Актуальнасць праграмы абумоўлена, з аднаго боку, зменамі ў сферы айчыннай вышэйшай адукацыі ў кірунку інтэграцыі ў міжнародную адукацыйную прастору, далучэннем Беларусі да Балонскага пагаднення, якое прадугледжвае ўкараненне міжнародных адукацыйных стандартаў, агульных падходаў да распрацоўкі вучэбных праграм, у тым ліку і ў сферы навучання мовам як замежным, а з другога, – неўгрунтаванасцю працэсу навучання беларускай мове іншаземцаў нарматыўнай і вучэбна-метадычнай базай, адпаведнай міжнародным стандартам.

Паколькі сучасная еўрапейская адукацыйная палітыка скіравана на захаванне моўнай і культурнай шматстайнасці, стымуляванне, у тым ліку праз новыя метадыкі і адукацыйныя тэхналогіі, вывучэння розных моў (не толькі моў міжнародных зносінаў, але і т. зв. “малых”, і “нестабільных”), то распрацоўка сучаснай вучэбна-метадычнай базы па беларускай мове як замежнай – адукацыйнага стандарта, вучэбных праграм, сістэмы інавацыйных сродкаў навучання і ацэнкі яго вынікаў, разлічаных на розныя кантынгентны замежных навучэнцаў, паспрыяе аптымізацыі адукацыйнага працэсу і пашырэнню беларускай мовы і культуры ў еўрапейскай акадэмічнай і культурнай прасторы.

У сувязі з адзначаным прапануецца разгляд праблемных пытанняў навучання беларускай мове як замежнай у кантэксце сучаснай

ПРАГРАМА...

міжнароднай *узроўнева-кампетэнтнаснай парадыгмы моўнай адукацыі* з улікам культуразнаўчых методаў і кагнітыўных стратэгіяў навучання.

Праграма скіравана на вырашэнне прафесійных задач, што вызначаюць спецыфіку педагагічнай дзейнасці ў сферы навучання беларускай мове замежных грамадзян, і прызначана для выкладчыкаў беларускай мовы як замежнай.

Мэта павышэння кваліфікацыі: фарміраванне і паглыбленне тэарэтычных і практычных ведаў пра сучасны стан і тэндэнцыі развіцця гэтага дыдактыкі, актуалізацыя асноўных ідэй і каштоўнасцяў кампетэнтнаснага падыходу да навучання беларускай мове як замежнай, скіраванага на авалоданне іншафонамі беларускай мовай як сродкам камунікацыі, феноменам культуры і спосабам адлюстравання беларускай этнічнай карціны свету.

Задачы: пашырэнне базавых ведаў пра сістэму выкладання беларускай мовы як замежнай і ўдасканаленне педагагічнага майстэрства выкладчыкаў беларускай мовы як замежнай праз асэнсаванне складнікаў беларускамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі (асноўных кампанентаў зместу навучання), спосабаў і прынцыпаў яе фарміравання, метадаў кантролю і ацэнкі ўзроўню сфармаванасці камунікатыўнай кампетэнцыі з дапамогай тэставых тэхналогій.

Метады і формы навучання – аўдыёвізуальныя: лекцыі, практычныя заняткі, семінары, тэматычныя дыскусіі, круглыя сталы. Рэалізацыя праграмы прадугледжвае выкарыстанне актыўных і інтэрактыўных формаў і метадаў навучання.

Сродкі навучання: дыдактычныя (індывідуальныя заданні, структурна-графічныя схемы, тэксты, праблемныя сітуацыі для аналізу), тэхнічныя (медыя-сродкі).

Асноўныя патрабаванні да вынікаў навучання:

Слухачы павінны ведаць:

- сутнасць узроўневай дыферэнцыяцыі навучання беларускай мове іншафонаў;
- прадметны і эмацыйна-каштоўнасны змест

ключавых складнікаў беларускамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі іншафонаў;

- крытэрыі сфармаванасці камунікатыўнай кампетэнцыі як інтэграванай катэгорыі ў межах адзінага прадметна-тэматычнага зместу на розных этапах навучання;

- склад дакументаў курыкулярнай парадыгмы адукацыйнага напрамку “беларуская мова як замежная” як рэгулятараў навучальнага працэсу;

- метады тэставага кантролю ўзроўню сфармаванасці камунікатыўнай кампетэнцыі;

- актыўныя працэсы ў сучаснай беларускай мове ў кантэксце навучання беларускай мове як замежнай;

- змест мадэлі “вучэбная беларуская культурная прастора” на розных узроўнях валодання беларускай мовай;

- спосабы інтэграцыі моўнага, сацыякультурнага і аксіялагічнага кампанентаў зместу навучання з улікам сучаснага стану беларускай мовы і кагнітыўных асаблівасцяў працэсу авалодання беларускай мовай як замежнай;

- прынцыпы метадычнай арганізацыі лінгвакультурнага матэрыялу на розных этапах навучання;

- кагнітыўныя мадэлі лексічнага значэння дзеля інтэрпрэтацыі фрагментаў беларускай канцэптuallyнай карціны свету;

- тэкстацэнтрычныя канцэпцыі навучання беларускай мове як замежнай;

Слухачы павінны ўмець:

- вылучаць ключавыя складнікі беларускамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі на розных этапах навучання;

- структураваць змест вучэбнага матэрыялу на аснове ўліку сувязі мова – мысленне – культура;

- выкарыстоўваць тэставы кантроль узроўню сфармаванасці камунікатыўнай кампетэнцыі на розных этапах навучання;

- інтэрпрэтаваць змест асноўных артэфак-

Лідзія Сямешка

таў і каштоўнасна-сэнсавых катэгорый беларускай нацыянальнай культуры ў навучальным працэсе;

- валодаць метадыкай арганізацыі і дыдактычнай рэпрэзентацыі на розных этапах навучання актуальнага лінгвакультурнага матэрыялу;
- рэалізаваць адукацыйныя мэты праз тэкстацэнтрычныя мадэлі і лінгвакагнітыўныя метадыкі аналізу семантыкі моўных адзінак і тэкстаў беларускай культуры ў працэсе выкладання беларускай мовы як замежнай;
- забеспечваць кагнітыўныя патрэбы іншафонаў;
- выкарыстоўваць сучасныя асобасна арыентаваныя адукацыйныя стратэгіі і метады інтэрактыўнага навучання беларускай мове іншафонаў;
- забеспечваць кагнітыўныя патрэбы іншафонаў і матывацыю вывучэння імі беларускай мовы праз фарміраванне патрэбы лепш і глыбей разумець рэаліі беларускага свету ў кантэксце дыялогу культур і цывілізацый.

Праграма ўключае тры раздзелы, тэматыка і змест якіх адлюстроўваюць актуальныя праблемы беларускамоўнай адукацыі замежных студэнтаў у кантэксце сучаснай культурна-філасофскай інтэрпрэтацыі мовы і вызначальных тэндэнцый ў развіцці метадыкі навучання замежным мовам.

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

Раздзел I. Нарматыўная і навучальна-метадычная база па беларускай мове як замежнай у кантэксце ўзроўнева-кампетэнтнаснай парадыгмы моўнай адукацыі. Канцэпцыя нацыянальнага курыкулуму па беларускай мове як замежнай.

Тэматычны модуль уключае разгляд сучасных канцэптуальных падыходаў да распрацоўкі нацыянальнага курыкулуму па беларускай мове як замежнай – набору дакументаў і працэдур, якія забяспечваюць арганізацыю адукацыйнага працэсу з мэтай атрымання жа-

даных вынікаў. Курыкулум вызначае асновы, мэты, змест адукацыі, паслядоўнасць іх рэалізацыі адносна працягласці навучання (колькасці часу, адведзенага на навучанне); асаблівасці працэсу навучання з пункту гледжання метадаў і тэхналогій навучання; рэсурсы для выкладання і вывучэння (падручнікі, новыя тэхналогіі ацэнкі вынікаў навучання, профіль выкладчыка і інш.). Актуалізуюцца прынцыпы фарміравання мадэлі зместу і структуры навучання беларускай мове як замежнай у карэляцыі з мэтай і вынікамі навучання, а таксама праблемы распрацоўкі вучэбна-дыдактычных матэрыялаў па метадыцы выкладання беларускай мовы як замежнай, адпаведных сучаснаму ўзроўню развіцця метадычнай навукі. Змест раздзела рэалізуецца ў наступных тэмах.

Тэма 1.1. Уводзіны.

Мэта і задачы праграмы *Беларуская мова як замежная ў кантэксце сучаснай культурна-філасофскай інтэрпрэтацыі мовы і кампетэнтнаснай адукацыйнай парадыгмы*. Асноўны змест раздзелаў. Інавацыйны характар праграмы.

Праблемы глотадыдактыкі ва ўмовах інтэграцыйных працэсаў і сучаснай адукацыйна-моўнай палітыкі. Тэндэнцыі ў сістэме еўрапейскай моўнай адукацыі.

Тэма 1.2. Беларуская мова як замежная ў Беларусі і за мяжой: гісторыя, сучасны стан, перспектывы.

Навучанне беларускай мове як замежнай ва УВА Беларусі і ў замежных адукацыйных установах: традыцыі і сучаснасць. Беларуская дыяспара: праблемы захавання этнічнай і моўна-культурнай самабытнасці і арганізацыі беларускамоўнай адукацыі.

Матывы і стымулы вывучэння беларускай мовы іншаземцамі. Дыяпазон сучаснага кантынгенту навучэнцаў. Асаблівасці выкладання беларускай мовы розным катэгорыям замежных навучэнцаў: як другой мовы (Teaching of Second Language, TOSL); як замежнай мовы TOFL (Teaching of Foreign Language, TOFL);

ПРАГРАМА...

як мовы міжасобаснай камунікацыі LWC (Language of Wide Communication, LWC) – на тэрыторыях кампактнага пражывання беларусаў за межамі Рэспублікі Беларусь. Сацыякультурныя і лінгваметадычныя аспекты выкладання беларускай мовы за мяжой. Дынаміка экстралінгвістычных прыярытэтаў і лінгвадыдактычных устаноў.

Сучасны стан замежнай беларусістыкі. Даследаванні ў галіне беларусістыкі (Н. Баршчэўская, Л. Пісарэк, А. Макмілін, А. Золтан, Г. Бідэр, Р. Піўтарак, М. Нікалаеў, Р. Калета і інш.). Роля Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў (МАБ) у актывізацыі беларусазнаўчых даследаванняў. Міжнародны Кангрэс даследчыкаў Беларусі, Міжнародная летняя школа беларусістыкі (МЛШБ) як спосаб пашырэння ведаў пра Беларусь і беларускую мову, паглыблення навуковых і культурных кантактаў з замежнымі даследчыкамі і аматарамі беларускай мовы, літаратуры, культуры.

Літаратура

Баршчэўская, Н. Сітуацыя беларускай мовы ў Польшчы. Матэрыялы V Міжнароднага кангрэса беларусістаў “Новае слова ў беларусістыцы” (20 – 21 мая 2010 г.). – Мінск, 2012.

Беларусазнаўства: Навучальны дапаможнік / Пад рэд. П. Брыгадзіна. – Мінск, 1997.

Беларусь. Энцыклапедычны даведнік. – Мінск, 1995.

Калета, Р. Беларуская мова як замежная ў Польшчы і ў свеце // Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі. Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 200 – 204.

Янковяк, М. Беларуская мова ў Латвіі: статус, сферы выкарыстання, перспектывы. Матэрыялы V Міжнароднага кангрэса беларусістаў “Новае слова ў беларусістыцы” (20 – 21 мая 2010 г.). – Мінск, 2012.

Тэма 1.3. Канцэптэуальная парадыгма нацыянальнага курыкулуму па беларускай мове як замежнай (базавыя дакументы: арганізацыйны і функцыянальны патэнцыял) як аснова мадэрнізацыі адукацыйнага працэсу.

Сучасная еўрапейская курыкулярная парадыгма па замежных мовах: структура, тэн-

дэнцы развіцця. Арганізацыйны і функцыянальны патэнцыял курыкулуму як комплексу дакументаў, што рэгламентуюць навучальны працэс, вызначаюць тэрміналагічны апарат, акрэсліваюць ключавыя складнікі камунікатыўнай кампетэнцыі (мета і вынік навучання).

Антрапалагічная парадыгма ў мовазнаўстве: культурна-філасофская інтэрпрэтацыя мовы ў карэляцыі з мадэлямі навучання.

Канцэпт “камунікатыўная кампетэнцыя” ў сучаснай глотадыдактыцы: падыходы да вызначэння зместу і структуры кампанентаў камунікатыўнай кампетэнцыі. Еўрапейская ўзроўневая мадэль іншамовнай камунікатыўнай кампетэнцыі: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, CEFR (Агульнаеўрапейскія кампетэнцыі валодання замежнымі мовамі: вывучэнне, выкладанне, ацэнка)* (1996).

CEFR як аснова нацыянальных курыкулумаў (стандартаў і сістэм узроўневага сертыфікацыйнага тэставання) па еўрапейскіх мовах як замежных, а таксама па рускай і іншых мовах як замежных на постсавецкай прасторы. Асацыяцыя лінгвістычных тэстэраў Еўропы (The Association of Language Testers of Europe, ALTE).

Склад нацыянальнай курыкулярнай парадыгмы беларускай мовы як замежнай: дзяржаўны адукацыйны стандарт, праграма-навучальныя і вучэбна-дыдактычныя матэрыялы (вучэбныя праграмы, слоўнікі і лексічныя мінімумы, лінгвадыдактычныя тэсты, падручнікі і іншыя сродкі навучання). Стан распрацоўкі і ўкаранення ў навучальны працэс.

Дзяржаўны адукацыйны стандарт па беларускай мове як замежнай як дырэктыўны дакумент і канцэптэуальная мадэль навучання беларускай мове іншаземцаў, суадносная з еўрапейскім стандартам па замежных мовах.

Градуальная сістэма лексічных мінімумаў беларускай мовы для іншафонаў як дыдактычны курыкулярны дакумент, што рэгламентуе лексічны складнік камунікатыўнай кампетэнцыі на пачатковых этапах навучання. Фармат (аб’ём, структура) лексічнага мінімуму беларускай мовы для ўзроўняў А1 і А2, В1 і В2 модулю агульнага валодання мовай.

Лідзія Сямешка

Лінгвадыдактычныя тэсты ў сістэме навучання БМЗ. Стан распрацоўкі дзяржаўнай сістэмы дыягностыкі і сертыфікацыі ўзроўня валодання БМЗ з дапамогай тэставых тэхналогій.

Курыкулум як аснова для вылучэння БМЗ у якасці суб'екта нарматыўна-прававой сістэмы адукацыі Рэспублікі Беларусь і рэгламентацыі працэсу забеспячэння беларускамоўных адукацыйных паслуг згодна з міжнароднымі нормамі. Курыкулум як база для стварэння Нацыянальнага цэнтра тэставай дыягностыкі і сертыфікацыі ўзроўня валодання БМЗ і інтэграцыі ў Асацыяцыю лінгвістычных тэстэраў Еўропы (ALTE).

Літаратура

Азимов, Э.Г., Щукин, А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: ИКАР, 2010. – 448 с.

Георгеску, Д. Курикулярна філосафія дваццаць першаго століття: што старога і новаго? / Д. Георгеску // Постметодика. – 2006. – № 3 (67).

Государственный образовательный стандарт по русскому языку. Элементарный уровень. Базовый уровень. 1, 2, 3, 4 сертификационные уровни. – М. – СПб., 1999 – 2000.

Олекс, О.А. Управление развитием образования: организационно-педагогический аспект / О.А. Олекс. – Минск, 2006. – 332 с.

Лексічны мінімум па беларускай мове як замежнай. Элементарны ўзровень (A1). Агульнае валоданне / Л.І. Сямешка, В.У. Барысенка, Т.Р. Рамза, С.М. Якуба. – Мінск, 2016. – 75 с.

Лексічны мінімум па беларускай мове як замежнай. Базавы ўзровень (A2). Агульнае валоданне / Л.І. Сямешка, В.У. Барысенка, Т.Р. Рамза, С.М. Якуба. – Мінск, 2017. – 111 с.

Common European Framework of Reference for Languages: Learnig, Teaching, Assessment – [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: [http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/Framework EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/Framework_EN.pdf). – Дата доступу: 20.08.2016

Тэма 1.4. Узроўнева-кампетэнтнасная канцэпцыя вучэбнага прадмета “Беларуская мова як замежная”.

Асноўныя прынцыпы пабудовы вучэбнага прадмета “Беларуская мова як замежная” ў

кантэксце кампетэнтнаснай парадыгмы і сучасных тэндэнцый навучання замежным мовам.

Мэты вучэбнага прадмета “Беларуская мова як замежная”: адукацыйныя: практычнае авалоданне беларускай мовай як сродкам зносін у адзінстве яе камунікатыўнай, кагнітыўнай, культуранаснай (кумулятыўнай) функцый; асэнсаванне беларускага вобразу свету ў яго гістарычных і сучасных лінгвакультурных рэаліях); кагнітыўна-развіццёвыя: пераструктураванне фрагментаў індывідуальнай карціны свету іншафонаў за кошт уключэння беларускага вобраза свету; фарміраванне адэкватнай каштоўнаснай ацэнкі беларускамоўнай культурнай інфармацыі (праз суаднясенне з каштоўнаснымі нормамі роднай культуры) і эмпатыі да беларускай мовы і культуры; спрыянне эфектыўнай адаптацыі ў беларускамоўным сацыякультурным асяроддзі.

Структура зместу навучання БМЗ: сферы і прадметна-тэматычны змест камунікацыі; віды маўленчай дзейнасці і моўны матэрыял; сацыякультурныя (лінгвакультурныя) веды і ўменні; кагнітыўныя (вучэбна-пазнавальныя), кампенсаторныя навыкі і ўменні. Дыферэнцыяцыя і канкрэтызацыя зместу адукацыі на розных узроўнях валодання беларускай мовай з улікам асноўных палажэнняў асобасна-арыентаванага камунікатыўна-кагнітыўнага і лінгвакультурнага падыходаў да навучання.

Кампанентная структура беларускамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі як інтэграванай сістэмы ключавых субкампетэнцый (моўнай, маўленчай, сацыякультурнай (лінгвакультурнай), кагнітыўнай (вучэбна-пазнавальнай), стратэгічнай (кампенсаторнай), дыскурсіўнай).

Сістэма ўзроўняў валодання БМЗ у карэляцыі з агульнаеўрапейскай “шкалой узроўняў” іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі. Крытэрыі дыферэнцыяцыі ўзроўняў валодання БМЗ з улікам ключавых складнікаў камунікатыўнай кампетэнцыі ў межах адзінага прадметна-тэматычнага зместу.

Літаратура

Аршинов, В.И. Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М., 2007. – 592 с.

ПРАГРАМА...

Балыхина, Т.М. Основы теории тестов и практика тестирования. – М., 2009.

Сямешка, А.І. Кампаненты зместу навучання беларускай мове як замежнай у кантэксце кампетэнтнаснай адукацыйнай парадыгмы. // Мова – Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі. Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 201 – 204.

Тэст па беларускай мове як замежнай. Агульнае валоданне. Пачатковы ўзровень. Базавы ўзровень. Сярэдні ўзровень. Прасунуты ўзровень. Высокі ўзровень. Дасканалы ўзровень / В. Барысенка, А. Кныш, У. Куліковіч, А. Літвіноўская, Т. Рамза, А. Семянькевіч. – Мінск, 2014.

Чахоўская, Т.А. Мэты і задачы навучання беларускай мове як замежнай // Працы Кафедры сучаснай беларускай мовы. – 2014. Вып.13. – С. 62 – 71.

Тэма 1.5. Сучасныя вучэбна-метадычныя дапаможнікі па беларускай мове як замежнай.

Сучасныя тэндэнцыі стварэння вучэбнай літаратуры па замежных мовах. Патрабаванні да падручнікаў і вучэбна-метадычных комплексаў, крытэрыі іх аналізу. Падручнік як мікрамадэль навучальнай сістэмы.

Актуальныя праблемы сістэмнага і функцыянальна-камунікатыўнага апісання беларускай мовы ў вучэбнай літаратуры. Прынцыпы інтэрпрэтацыі моўнага матэрыялу згодна з узроўнева-кампетэнтнасным падыходам да навучання мове як замежнай. Культурна-прагматычныя аспекты прэзентацыі беларускай мовы іншафонам на розных узроўнях камунікатыўнай кампетэнцыі.

Агляд вучэбных дапаможнікаў па БМЗ. Сучасныя падручнікі па беларускай мове як замежнай: структура, змест, спосабы прэзентацыі матэрыялу. Аналіз вучэбна-дыдактычнага матэрыялу падручнікаў з пункту гледжання тэматычнай разнастайнасці, камунікатыўнай каштоўнасці і лінгвакультурнага патэнцыялу. Канцэпцыя вучэбна-метадычнага комплексу па беларускай мове як замежнай; тэхналогія яго распрацоўкі.

Літаратура

Аляксандраў, С., Мышык, Г. Гавары са мной па-беларуску: Гутарковая мова ў штодзённым ужытку / С. Аляк-

сандраў, Г. Мышык. – М., 2008. – 280 с.

Белорусский язык для стран СНГ: Учебник / Н.Ю. Павловская (и др.). – М., 2012. – 452 с. + 1 CD.

Гаворым па-беларуску: Вучэбны дапаможнік па беларускай мове для замежных навучэнцаў / А.І. Сямешка (і інш.). – Мінск, 1999. – 247 с.

Пісарэк, А. Пытанні моўных паводзінаў беларусаў у падручніках беларускай мовы для замежных навучэнцаў / Матэрыялы V Міжнароднага кангрэса беларусістаў “Новае слова ў беларусістыцы” (20 – 23 мая 2010 г.). – Мінск, 2012.

Рамза, Т.Р. Беларуская мова? 3 задавальненнем! Для замежных навучэнцаў. – Мінск, 2010. – 310 с. + 1 CD.

Рамза, Т.Р., Кіёсава С., Усуяма Т. Спрабуйма! Азнамяляльна-пачатковы курс беларускай мовы для японцаў. Частка I. Цукубскі ўніверсітэт, 2016. – 72 с.

Рамза, Т.Р. Пазамоўная інфармацыя ў дапаможніках па беларускай мове для замежнікаў: ці ёсць крытэрыі адбору? // Мова – Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі. Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 172 – 175.

Сомин, А.А. Беларусский язык. Самоучитель. – М., 2017. – 224 с.

Сомин А.А. Новы падручнік “Белорусский язык. Самоучитель: праблемы і рапэнні // Мова – Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі. Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 189 – 193.

Станкевіч, А., Каткіч, Ж. Дваццаць сустрэч з Беларуссю. Падручнік па беларускай мове для пачаткоўцаў. Пад рэд. А. Золтана. – Будапешт, 2006.

Чахоўскі, Г.К. Сістэма сродкаў навучання беларускай мове як замежнай // Працы Кафедры сучаснай беларускай мовы. – Мінск, 2011. – Вып. 10. – С. 97 – 106.

Раздзел II. Беларуская мова і культура ў XXI ст. Аксіялагічная прастора сучаснай беларускай культуры. Сучасны стан і тэндэнцыі развіцця беларускай мовы і беларускага мовазнаўства.

Тэматычны модуль скіраваны на паглыбленне ведаў пра семантычную прастору беларускай культуры, універсальныя і базавыя канцэпты беларускай культуры, вербалізаваныя ў моўных адзінках, і спосабы іх рэпрэзентацыі ў працэсе выкладання беларускай мовы як замежнай. Актуалізуецца інфармацыя пра актыўныя

Лідзія Сямешка

працэсы ў сучаснай беларускай мове і адлюстраванне іх у працэсе навучання беларускай мове як замежнай, пра дынаміку сацыялінгвістычнай сітуацыі ў Беларусі ў XXI ст., асаблівасці беларускамоўнай камунікацыі ў гарадскім маўленчым кантэксце, тыпы гарадской маўленчай беларускай культуры, суадносіны літаратурнай нормы і узусу ў сістэме беларускай мовы і розныя тыпы сучаснага беларускага дыскурсу, пра функцыянальна-стылістычную дыферэнцыяцыю мовы і ролю стылістычнага фактара ў змесце навучання беларускай мове іншафонаў. Змест раздзела адлюстраваны ў наступных тэмах.

Тэма 2.1. Сэнсава-аксіялагічная прастора беларускай культуры.

Канцэпт “культурная прастора”. Даследаванне культурнай прасторы ў розных кантэкстах.

Беларуская культура ў прасторава-часовым вымярэнні. Культура як “асяроддзе – тое, што надае чалавечаму жыццю і дзейнасці форму, сэнс і змест” (Э. Бенвеніст), як прастора агульнай памяці пра падзеі ў гісторыі краіны і вынікі творчай дзейнасці беларусаў. Сутнасць паняццяў “сістэма культурных каштоўнасцяў”, “культурныя нормы”, культурныя “ідэалы”. Іерархія каштоўнасцяў у беларускай культуры. Сэнсы і вобразы беларускай культуры, мадэлі мыслення і паводзін.

Беларуская канцэптуальная карціна свету, спосабы інтэрпрэтацыі яе фрагментаў у навучальных мэтах. Нацыянальныя і міжкультурныя стэрэатыпы. Спосабы і сродкі рэпрэзентацыі ў мове каштоўнасца-сэнсавых катэгорый культуры і менталітэту беларускага народа.

Літаратура

Абдзіраловіч, І. Адвечным шляхам: Даследзіны беларускага светагляду / І. Канчэўскі; праам. С. Дубаўца. – Мінск, 1993. – 44 с.

Беларусазнаўства: Навучальны дапаможнік / Пад рэд. П. Брыгадзіна. – Мінск, 1997.

Беларусы: Сучасныя этнакультурныя працэсы / Г.І. Каспяровіч і інш. – Мінск, 2009. – 607 с.

Каган, М.С. Філасофская тэорыя цэннасцей / М.С. Каган. – СПб., 1997. – 205 с.

Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я. Крук. 2-е выд. – Мінск, 2001. – 350 с.

Лыч, Л.М. Беларуская нацыя і мова: літаратурна-гістарычныя нарысы / Л. Лыч. – Мінск, 1994. – 277 с.

Мікуліч, Т.М. Мова і этнічная свядомасць / Т.М. Мікуліч. – Мінск, 1996. – 159.

Півавар, К.С. Беларуская ментальнасць у моўнай прасторы мастацкага тэксту. – Віцебск, 2016. – 155 с.

Яскевіч, Я.С. Філасофія і навука. Врэмя дыялога, адказнасці і надзеі. Избр. Труды / Я.С. Яскевіч. – Мінск, 2014.

Тэма 2.2. Сацыялінгвістычная сітуацыя ў Беларусі: сучасны стан і тэндэнцыі развіцця.

Дынаміка сацыялінгвістычнай сітуацыі ў Беларусі ў канцы ХХ – пач. ХХІ стст.: экстралінгвістычныя і інтралінгвістычныя фактары ўплыву. Функцыянальна-стылістычная дыферэнцыяцыя беларускай мовы. Стылістычная інфармацыя ў змесце навучання беларускай мове іншафонаў. Сферы выкарыстання і сацыяфункцыянальная дыстрыбуцыя сучаснай беларускай мовы. Беларускамоўная камунікацыя ў гарадскім маўленчым кантэксце: стан і тэндэнцыі развіцця. Тыпы гарадской беларускамоўнай культуры: “элітарны” і субстандартныя ідыёмы “змешанага” руска-беларускага маўлення як моўны “маскульт”. Узус і норма ў сістэме літаратурнай мовы ў кантэксце навучання БМЗ.

Літаратура

Клімаў, І.П. Лінгвістычная апазіцыя двух стандартаў беларускай літаратурнай мовы // Роднае слова. – 2004. – № 7.

Лянкевіч, А.У. Беларуская мова і змешаныя коды ў сацыялінгвістычным і псіхалінгвістычным аспектах: катэгорыя адносін да мовы ў грамадстве: аўтарэф. ... канд. філал. навук: 10.02.01, 10.02.19 / А.У. Лянкевіч / Беларус. дзярж. ун-т. – Мінск, 2014. – 25 с.

Мячкоўская, Н.Б. Мовы і культура Беларусі: нарысы / Н.Б. Мячкоўская. – Мінск, 2008. – 347 с. (Сер. “Моваведы Беларусі”).

Рамза, Т.Р. Беларускае гутарковае маўленне ў славянскім кантэксце. – Мінск, 2014. – 256 с. : іл.

Сямешка, Л.І. Прагматычна-аксіялагічныя аспекты нормы ў беларускай лексікаграфічнай практыцы // Wyrzaz

ПРАГРАМА...

i zdanie w językach słowiańskich (opis, konfrontacja, przekład), IV. – Wrocław, 2000.

Сямешка, А.І. Сацыялінгвістычныя аспекты функцыянавання беларускай літаратурнай мовы ў другой палове XX ст. // Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Беларуская мова. – Opole. – Uniwersytet Opolski, 1998 – С. 25 – 55.

Тэма 2.3. Актыўныя працэсы ў сістэме сучаснай беларускай мовы.

Экстралінгвістычныя фактары ўплыву на сучасны стан беларускай мовы. Працэсы дэмакратызацыі мовы і актывізацыя магчымасцяў лексіка-семантычнай і словаўтваральнай сістэм. “Дэрусіфікацыя” слоўніка. Англіцызмы ў сістэме мовы. Канкурэнцыя словаўтваральных тыпаў. Слэнгаванне камп’ютарнага маўлення.

Асноўныя напрамкі развіцця беларускага мовазнаўства. Сучасны стан і тэндэнцыі развіцця беларускай лексікаграфіі. Праблемы распрацоўкі вучэбнай лексікаграфіі па БМЗ.

Літаратура

Лукашанец, А.А. Беларуская нацыянальная мова на сучасным этапе: сістэма, статус, функцыянаванне / А.А. Лукашанец // Весці Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2009. – № 1. – С. 107 – 117.

Садоўскі, П. Інавацыі 90-х гадоў у мове беларускіх незяржаўных выданняў // Беларуская мова: Матэрыялы III Міжнароднага кангрэса беларусістаў “Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый” (21 – 25 мая, 2000). – Беларусіка – Albarutenica. – Кн. 19. – Мінск, 2001. – С. 222 – 234.

Сцяцко, П.У. Культура мовы / П.У. Сцяцко. – Мінск, 2002. – 444 с.

Сямешка, А.І. Праблемы нормаў і кадыфікацыі беларускай літаратурнай мовы // Języki słowiańskie 1945 – 1995 (gramatyka – słownictwo – odmiany): Materiały międzynarod. konf. nauk. – Opole, 20 – 22.09.1995. – С. 20 – 28.

Чайка, Н.У. Тыпалогія эліпіса ў сінтаксічнай сістэме беларускай мовы: манаграфія / Н.У. Чайка. – Мінск, 2012. – 332 с.

Раздзел III. Тэарэтычныя і прыкладныя аспекты навучання БМЗ у кантэксце кампе-

тэнтнаснай культурознаўча-арыентаванай лінгвадыдактычнай парадыгмы.

Паглыбленне лінгвістычных даследаванняў у сферу культурна-моўнай праблематыкі, замацаванне ў навуковай прасторы антрапалагічнай парадыгмы, якая ў цэнтры сэнсавай прасторы ставіць чалавека – карыстальніка мовай, дэтэрмінаванага культурай, абумовілі новыя падыходы да трактоўкі прыроды чалавечай мовы і напоўнілі новым зместам моўную адукацыю. Разуменне феномена мовы як сродку камунікацыі, мыслення, пазнання, дапоўненае дэфініцыяй мовы як спосабу адлюстравання светапогляду этнасу, увасобленага ў нацыянальна-адмысловых формах, дае падставы разглядаць працэс авалодання іншафонамі беларускай мовай як засваенне новых этнакультурных паняццяў, вербалізаваных у мове, спосабаў успрымання і ацэнкі свету беларускай лінгвакультурнай супольнасцю. Задача лінгваметодыкі змадэляваць у вучэбным працэсе структуру зместу розных аспектаў культуры ў адпаведнасці з мэтамі навучання, пазнавальнымі патрэбамі і ўзроўнямі камунікатыўнай кампетэнцыі навучэнцаў.

У тэматычным модулі актуалізуецца асноўныя лінгвадыдактычныя канцэпцыі іншамоўнай адукацыі і сучасныя тэорыі навучання міжкультурным зносінам з праекцыяй на пытанні распрацоўкі культурознаўчай і міжкультурна-арыентаванай методыкі навучання беларускай мове як замежнай. Змест вучэбнага матэрыялу адлюстраваны ў наступных тэмах.

Тэма 3.1. Лінгвадыдактычныя канцэпцыі іншамоўнай адукацыі ў XX – XXI стст.

Асноўныя метадычныя падыходы: тэарэтычны (сістэмна-структурны, моўны), практычна-інтуіцыйны (маўленчы), кагнітыўна-камунікатыўны (канцэптуальны), сацыякультурны (лінгвакультурны), навучанне міжкультурнай камунікацыі. Змест сучасных адукацыйных мадэляў.

Камунікатыўныя стратэгіі навучання замежным мовам і беларускай мове як замежнай. Прынцыпы камунікатыўнасці: сітуацыйнасць, моўна-мысленчая дзейнасць, функцыянальнасць, індывідуалізацыя, дыялог культур.

Камунікатыўная кампетэнцыя ў міжкультурным вымярэнні. Сацыякультурны (лінгвакультурны) і міжкультурны кампаненты камунікатыўнай кампетэнцыі: механізмы авалодання імі. Прынцыпы адбору лінгвакультурнага матэрыялу. Сінергетыка як прынцып навучання міжкультурнаму дыялогу.

Літаратура

- Аршинов, В.И. Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М., 2007. – 592 с.
- Елизарова, Г.В. Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иноязычному общению: дис. ... доктора пед. наук. – СПб., 2001. – 371 с.
- Капитонова, Т.И. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Т.И. Капитонова, А.В. Московкин, А.Н. Щукин. – М., 2008. – 308 с.
- Сафонова, О.В. Изучение языков межкультурного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж, 1996.
- Пассов, Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. – М., 2000.
- Уладыкоўская, А.М. Беларускія колеры міжкультурнага дыялогу // А.М. Уладыкоўская // Беларускі гістарычны часопіс. – 2016. – № 2. – С. 31 – 36.
- Уладыкоўская, А.М. Культурная кампетэнцыя: сучасныя падыходы / А.М. Уладыкоўская // Веснік Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя Е. Педагагічныя навукі. – 2016. – № 15. – С. 65 – 69.
- Якуба, С.М. Рэалізацыя кампетэнтнаснага падыходу пры навучанні беларускай мове студэнтаў з краін Усходу // Мова – Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі. – Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 204 – 208.

Тэма 3.2. Беларуская карціна свету (сістэма ведаў пра культуру, увасобленую ў мове) як аб'ект навучання беларускай мове іншафонаў.

Праблемы міждысцыплінарнага сінтэзу навучання іншафонаў беларускай мове і культуры з улікам камунікатыўна-кагнітыўнай, сацыякультурнай і міжкультурнай скіраванасці сучасных падыходаў да моўнай адукацыі.

Прынцыпы праблемна-сітуацыйнай і тэматычнай арганізацыі экстралінгвістычнага кантэксту ў навучальных мэтах. Прынцыпы

адбору лінгвакультурнага матэрыялу. Лінгвакагнітыўны падыход да асэнсавання семантыкі моўных адзінак і тэксту. Кагнітыўная мадэль лексічнага значэння як спосаб інтэрпрэтацыі фрагментаў беларускай канцэптуальнай карціны свету. Змест мадэлі вучэбнай беларускай культурнай прасторы на розных узроўнях валодання беларускай мовай.

Літаратура

- Беларусы: Сучасныя этнакультурныя працэсы / Г.І. Каспяровіч (і інш.) – Мінск, 2009. – 607 с.
- Беларусы: Лінгвокультуралогічны комплекс: пособие для иностранных студентов / сост.: А.Н. Чумак (и др.). – Минск, 2008. – 112 с.
- Вежбицкая, А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая. – М., 2001. – 287 с.
- Гачев, Г. Национальные образы мира / Г. Гачев. – М., 1988. – 447 с.
- Дзядова, А.С. Чалавек у люстэрку беларускай фразеалогіі і парэміялогіі: манаграфія / А.С. Дзядова. – Віцебск, 2013. – 161 с.
- Конан, У. Архетыпы беларускага менталітэту: спроба рэканструкцыі паводле нацыянальнай міфалогіі і казачнага эпасу / У. Конан // Беларусіка. – Мінск, 1993. – Кн. 2. – С. 24.
- Ляшчынская, В.А. Фразеалагічная эмацыянальная канцэптасфера беларусаў: манаграфія / В.А. Ляшчынская. – Мінск, 2012. – 246 с.
- Маслова, В.А. Когнитивная лингвистика: учебн. пособие / В.А. Маслова. – Минск, 2004. – 256 с.
- Садоўская, А. Паняцце моўнай карціны свету ў сучаснай лінгвістыцы і яе роля ў плане вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі моўных адзінак // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск, 2007. – Вып. 6. – С. 171 – 179.

Тэма 3.3. Тэкстацэнтрычная канцэпцыя навучання беларускай мове як замежнай.

Сістэма тэкставага матэрыялу як інфармацыйна-культурна-адукацыйная аснова навучання беларускай мове іншафонаў на розных узроўнях модулю агульнага валодання беларускай мовай як замежнай. Тыпы тэкстаў паводле крытэрыяў іх вылучэння і прагнастычных магчымасцяў.

ПРАГРАМА...

Прынцыпы адбору вучэбных тэкстаў: актуальнасць, тэматычнасць, камунікатыўнасць, інфармацыйная і культуразнаўчая каштоўнасць, праблемнасць, доказынасць, сэнсавая завершанасць, паслядоўнасць, даступнасць, пераемнасць, нарастанне цяжкасці. Прынцыпы выкарыстання камунікатыўнага і культурна-аксіялагічнага патэнцыялу тэкстаў з улікам узроўневага падыходу да навучання беларускай мове як замежнай. Тэксты ў сістэме профільнага навучання беларускай мове іншафонаў. Сувязь тэматыкі тэкстаў з вузлавымі пытаннямі спецыяльнасці, рэпрэзентацыя паняццёвага поля спецыяльнасці. Крытэрыі адбору: аўтэнтычнасць крыніц; прафесійная скіраванасць інфармацыі, адлюстраванне сфер дзейнасці, навуковая каштоўнасць, прафесійная значнасць зместу.

Літаратура

Болотнова, Н.С. Филологический анализ текста: учебн. пос. / Н.С. Болотнова. – 4-е изд. – М., 2009. – 520 с.

Вінакурава (Півавар), К. Нацыянальная культура ў мове мастацкага тэксту (на прыкладзе паэзіі Р. Барадуліна) / К. Вінакурава // II Міжнар. навук. канф. “Нацыянальная мова і нацыянальная культура: аспекты ўзаемадзеяння”: зб. навук. арт. – Мінск, 2011. – С. 52 – 55.

Лихачев, Д.С. Внутренний мир художественного произведения / Д.С. Лихачев // Вопросы литературы. – 1968. – № 8. – С. 74 – 87.

Лотман, Ю.М. Семиотика культуры и понятие текста / Ю.М. Лотман // Русская словесность. Антология. – М., 1997.

Маслова, В.А. Поэтический текст как феномен культуры / В.А. Маслова // Вестн. Полоцк. гос. ун-та. Сер. А. Гуманитарные науки. – 2004. – № 10. – С. 12 – 16.

Слышкін, Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкін. – М., 2000. – 125 с.

Якуба, С.М. Паэтычная спадчына Якуба Коласа ў сістэме моўнай адукацыі замежных студэнтаў // Каласавіны. Зямля – аснова ўсёй Айчыне: матэрыялы XXVIII навук. канф., прысвечанай 90-годдзю з дня выхаду паэмы Якуба Коласа “Новая зямля”, 2 – 3 лістапада 2013 г. – Мінск, 2014. – С. 338 – 343.

Якуба, С.М. Творы Якуба Коласа ў сістэме навучання беларускай мове як замежнай // Каласавіны. Якуб Колас. Чалавек. Эпоха. Час: матэрыялы XXVII навук. канф., прысвечанай 130-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа, 2 – 3 лістапада 2012 г. – Мінск, 2013. – С. 222 – 229.

Тэма 3.4. Навучанне БМЗ у кантэксце сучаснай асобасна-арыентаванай адукацыйнай парадыгмы.

Сучасныя педагагічныя тэхналогіі як спосаб рэалізацыі асобасна арыентаванай стратэгіі навучання іншамове. Навучэнец як суб’ект адукацыйнага працэсу. Тэхналогіі навучання ў супрацоўніцтве, цэнтраванае, дыстанцыйнае навучанне, тэхналогіі “моўнага партфеля”, метады праектаў (праектныя тэхналогіі).

Мадэлі навучання: пасіўная, актыўная, інтэрактыўная. Інтэрактыўныя формы арганізацыі пазнавальнай дзейнасці з канкрэтна спрагназаванымі мэтамі. Метады інтэрактыўнага навучання: імітацыйныя, дыскусійныя, ролевыя, гульнявыя, камбінаваныя як спосаб актывізацыі кагнітыўных працэсаў (мыслення, памяці), рэзервовых магчымасцяў навучэнца і павышэння матывацыі да навучання.

Структура вучэбнага ўзаемадзеяння ў інтэрактыўным навучанні. Формы вучэбнага ўзаемадзеяння (групавая, парная).

Патрабаванні да прафесійна-педагагічнай культуры і асобасных якасцяў выкладчыка беларускай мовы як замежнай.

Літаратура

Амонашвили, Ш.А. Основания педагогики сотрудничества // Новое педагогическое мышление. – М., 1989. – С. 145 – 176.

Бехтерева, Н.П. Магия мозга и лабиринты жизни. – М. – СПб., 2007. – 383 с.

Зимняя, М.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – М., 2004. – 384 с.

Кочетурова, Н. Метод проектов в обучении языку: теория и практика / Информационные технологии в обучении языку [Электронный ресурс]. – 2003–2013. – <http://itlt.edu.nstu.ru>. – Дата доступа: 20.08.2016.

Матвеева, Е.Е. Нейродидактика – новое слово в организации учебного процесса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibr.bsu.by/handle/123456789/25899>. – Дата доступа: 20.08.2016.

Мильтруд, Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения ИЯ // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 4.

Плигин, А. Концепция и личностно-ориентированная технология обучения иностранным языкам / А. Плигин.

Лідзія Сямешка

гин // MultiKulti.Ru – язык как инструмент познания мира [Электронный ресурс] – 2004 – 2013. – Режим доступа: http://www.multikulti.ru/Strategy/info/Strategy_info_243.html. – Дата доступа: 10.08.2016.

Полат, Е.С. Новые педагогические технологии на уроках иностранного языка. Обучение в сотрудничестве / Е.С. Полат // Школьное образование. – 2009. – № 3. – С. 33 – 45.

Старавойтава Н.П. Інтэрактыўныя падыходы ў выкладанні беларускай мовы як замежнай: моўная гульня // Мова – Літаратура – Культура (да 90-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна): Матэрыялы VIII Між-

народнай навуковай канферэнцыі. Частка 2. – Мінск, 2016. – С. 193 – 198.

Сысой, Н.М. Прафесійная кампетэнцыя выкладчыка беларускай мовы як замежнай // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. – Мінск, 2008. – Вып. 7. – С. 107 – 110.

Заклучэнне. Падвядзенне вынікаў навучання.